

Gombhoz a kabát

KÉP ÉS SZÖVEG A VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓBAN

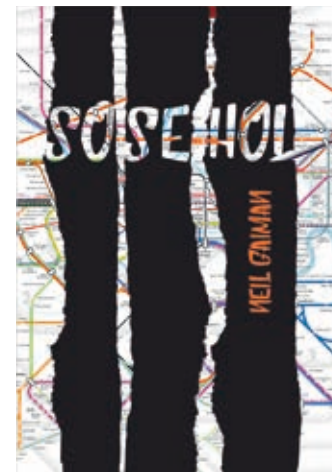
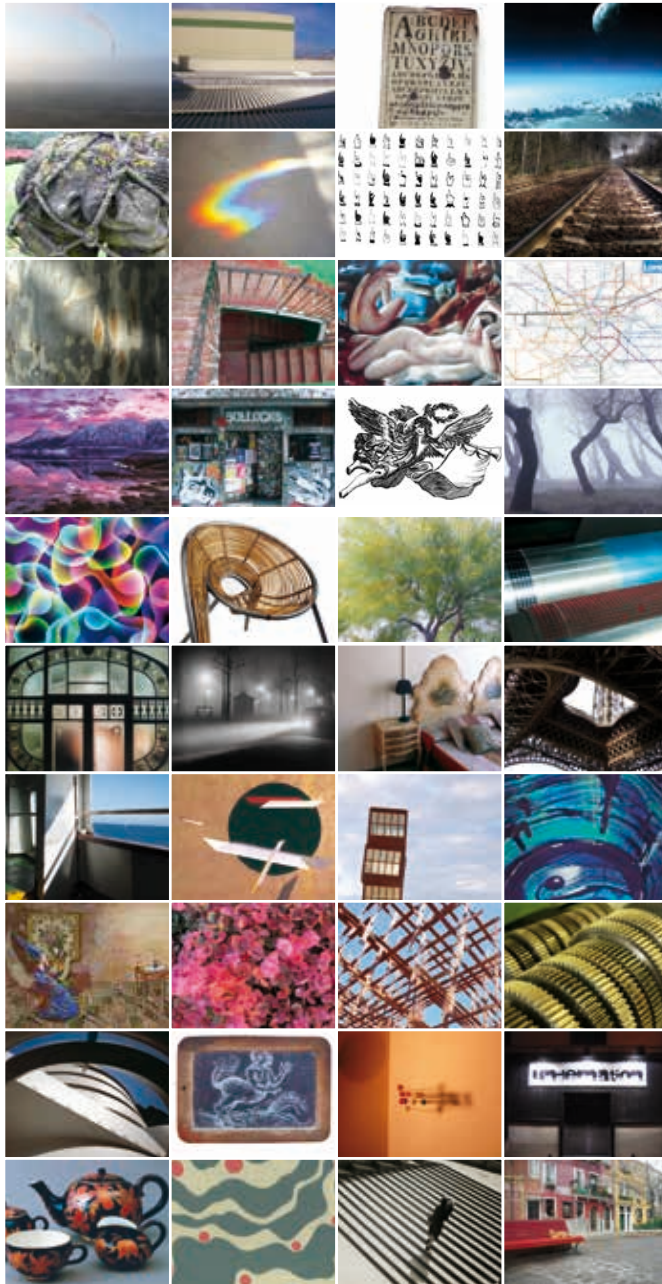
Maczó Péter

A tipográfia iránti szenvedélyem a nemzetközi stílusból fakad. Így lettem eklektikus és pluralista. Úgy vélem, hogy a tipográfia a szellem kifejező eszköze, nem pedig fekete-fehér érv az abszolút rend mellett és a teljes káosz ellen.

– vallja magáról (s a tipográfiáról) Paula Scher, akit napjaink karakteres, sajátosan impulzív tipográfusaként ismerünk.

A Grafika a Grafikában rovat cikéinek címe inkább bulváros, mint szakmai – gondolhatnánk, mert hogy kerül ide a kabát? Most, amikor már tavasz van... Tekintsük allegóriának, mivel az a tervezési feladat, amit az alábbiakban bemutatunk, a Budapesti Metropolitan Egyetem master hallgatóinak munkáival éppen ilyesmi.

A könyvek, még pontosabban a könyvborítók dekorálása – grafikával vagy fotóval díszítése – az egyik legtermészetesebb módja annak, hogy a (leendő) olvasó érdeklődését felkeltsük. Nem volt ez mindig így, és manapság sem eszerint vásárolunk könyveket – hanem a szerző és a cím alapján. Gyakran elhangzó, brutálisnak tűnő, de a lényegét kifejező érv, hogy egy szál rózsa, egy legelésző őzike (szívárvány előtt) vagy egy bájos kiscica (pamutgombolyaggal) szinte bármely szirupos regényben a

Csengeri Eszter

választásaiban két népszerű képet is felhasznált: mindkettő lírai fotó, ahogyan a munkái is inkább erről az érdeklődésről tanuskodnak. Két könnyvél is montázsokat készített. További kompozíciói: Robert Merle Védett férfiak és Szabó Magda Abidég kötet irodalmi igényességét mutatják.

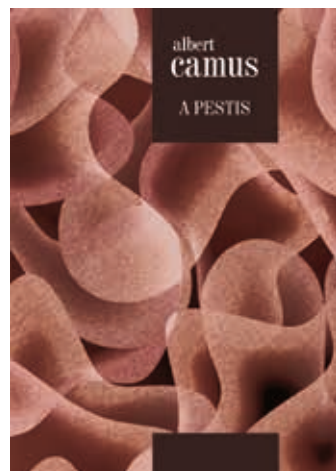
A felkínált fotókról: balra látható nézőképként az a negyven fotó és grafika, amelyek közül a hallgatók kiválaszhatták azt, amelyik számukra érdekes, és konkrét kötet borítójára alkalmas. Ezek a tájkép és a nyomdai, szakmai fotó között széles spektrumot töltenek be. Van közöttük jeles iparművészeti tárgyat bemutató felvétel és olyan részlet is, amelyben nem a mondanivaló, hanem inkább az anyagszerűség a domináns. Természetesen pár kép a betű (históriai) és a korábbi korokat idéző metszet, a klasszikus infografikai jelleg miatt nem maradhatott ki. Ha ebből a kollekciónból most kiválogatnánk, melyek nem kellettek, akkor jellemző módon éppen azokat találjuk, amelyek nagyon konkrétak, és azokat választották ki – többen is szívesen –, amelyek nem dominánsak. Vagyis (szerintem helyesen) nem a kép adja a mondanivalót.

Más kérdés, és munkáinkban ez szinte általános, hogy – mondjuk így – bátran nyúltak a fotókhoz. Igaz, erre biztatást is kaptak. Itt nem a szerzői-jogi oldalt fontolgattuk (ami egy éles munkánál természetesen felvetne olyan komoly kérdéseket is), hogy meddig mehet el a tipográfus az alkalmazott fotó átalakításában? Hát itt elment...

Nagy Attila

karakteresen férfias témákat vállalt fel. A fotók merészen szűkre vágott részleteivel, sőt elforgatásukkal is igyekezett a kötetek hangulatát kifejezni. Domináns, sötét tónusú borítói között – nekem biztos tájékozódási pontot adóan – több klasszikus, irodalmi érték akad...

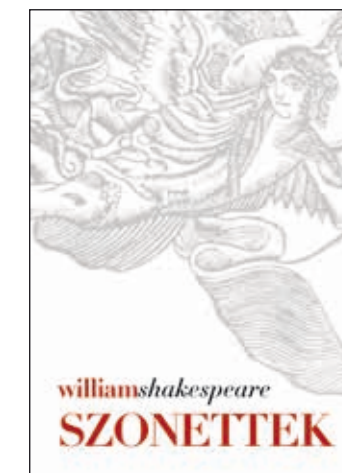

véért maradjunk inkább a könyveknél! Rangos kiadók, sőt sorozatok jelennek meg tisztán szöveges, tipós fedéllel. Nem feltétlenül az előző érában kiadott AVR (azaz a világ-irodalom remekei) című – shirting vászonba kötött – európai sorozatra gondolok, amelyet a nép kulturális fel-emelkedésének céljából adtak ki: 12 kötet egy sorozat, amely havonta, vagyis egy egész éven át kínált igazán klasszikus irodalmat a (főleg vidéki) olvasóknak... á 26 forint/kötet

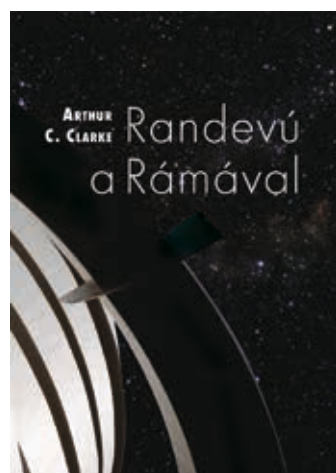
Pressing Zsófia

címei alapján (akár) mindenevő is lehetne. Itt, irodalomra értve, talán nem találja bántónak. Több szakmai fotót is talál – aki nyomdász. Borítói közül Shakespeare sem maradhat ki, mint ahogy a (fejre állított) gyárkémény sem, ami a román határon füstölög... Szép új világ?

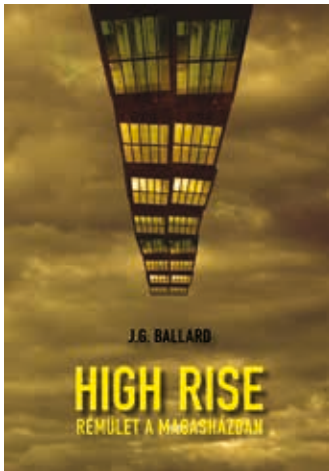
borítóra kerülhet. Vagyis a kép nem szükségszerűen fejezi ki a tartalmat, más szóval a szöveg (szerző és cím) pontosít. Nyilvánvaló, s erre manapság máshol is bőségesen találunk példát, a szöveg sem mindig azt jelenti, amit... vagy csak mi képzeljük bele – jóakarattal? A francia szépirodalmi köteteknek szinte jellemzője volt a fehér kartonborító, rajta a név és a mű címe fehérén/feketén, illetve némi vörös színnel kiemelve. Hasonlóan, ahogyan a művészes boroknál is dívik, és nem a borász vidám fotós portréja, a borhoz kitalált vicces elnevezés vagy a vignettán burjánzó díszítések emelik meg a terméket. Fentiekre konkrét példát találni, hiszen mássága és hangossága felhív-

ja magára a figyelmet. De vajon elég-e, ha feltűnőek vagyunk? A tartalom (s könyvnél kivált) némiképp fontosabb. Belátom, bor esetében e megközelítés kicsit elvont: nem egy történetet kell kifejeznie a tervezőgrafikának, habár neves sommeliereket hallva (kik pohárkát csóváltatva, cuppogva és szippantgatva) elmondják érzéseiket, elámulunk, mi minden is van egy palack jófajta nedűben – csak meg kell kóstolni... Most azonban, példánk ked-

áron, igaz, félfamentes papírra nyomva ám Camus-t, Dumas-t, Thackeray-t, G. B. Shaw-t vagy Dantét. Felsorolni kevés a hely a kiváló szerzők névsorára, de talán találkoztak már vele otthon, vagy ellátogatva, a nagyszülők könyvespolcán, hiszen a sorozat 100-120 ezer példányban jelent meg... Igen, mindig belefutok a (kultur)politikába. Szóval ez nem volt egy szép sorozat – már csak a Times betűtípusa miatt sem –, de kiváló és hasznos olvasmányok voltak.

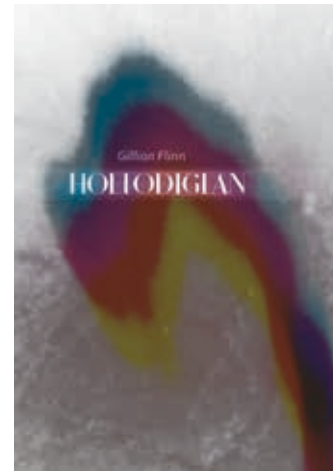
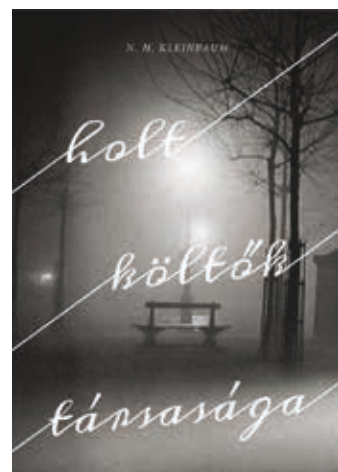
Sefta Lejla

tervezésre kiválasztott kötetei közül – bevallom –, egyiket sem olvastam.

A Holt költők társaságát filmként, sok éve már, láttam.

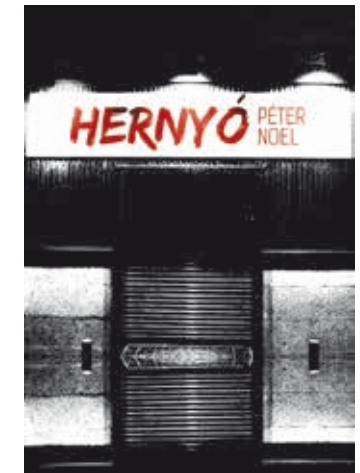
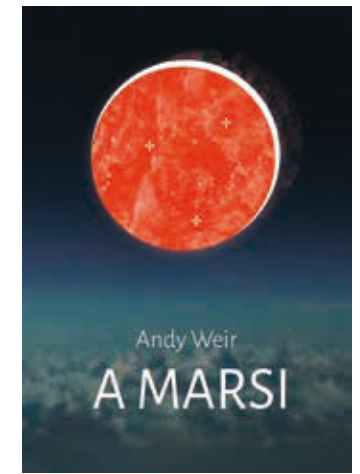
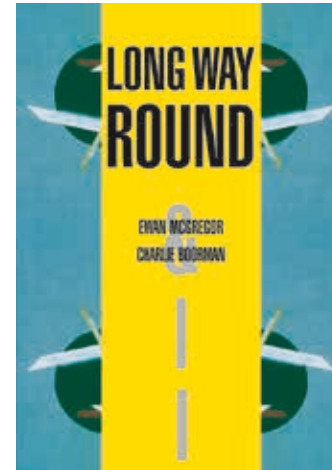
Míndez azonban semmit sem von le terveinek kreatív erejéből, és (ha hiszünk az alkotónak és a borítók erős hangulatának) amely, mint ezt általában gondolom, esszenciálisan kell hogy kifejezzék a művet, interpretálják a tartalmat.

A Helikon kiadónál Szántó Tibor készített (néha) olyan tipós fedeleket, amiket példaként ajánlhatunk, és Urai Erika (szinte) mindig! Nagyon igényesen és művesen, habár illusztrálni is tudta volna őket. Persze sokakat megnevezhetnék a mai tervezők közül is, ha csak Pintér Józsefre gondolok, aki kívül-belül értője a szépen megtervezett könyveknek. Nosztalgikus merengés helyett és még a témához illően azonban meg kell említenem Jan Tschicholdot, a lipcsei születésű kalligráfust, tervezőt és grafikus tanárt (két szóval: München, Paul Renner), aki *Typographische Gestaltung*, majd később *New Typography* címen megjelent munkáiban summázatot adja a Bauhaus új törekvéseinek és általában a modern tipográfiának. Az asszimmetrikus tervezés hívéből ugyan később a szimmetria apostola lett, de ez mit sem csorbít kiválóságán, s hogy miért említem? Ő tervezte meg a Penguin Book jól ismert arculatát. Itt sem csak a tipográfiai fedélre és az oly népszerű kis emblé-

mára utalok, hanem a könyvtervezés általános feladataira is, amelynek ismerete komoly szakmai hozzáértést kíván. A bemutatásra váró fedeleket készítő (betűtervezésbe merült) hallgatóinknak pedig csak annyit: *Sabon* antikva – ezt a típust is Tschichold tervezte.

... és akkor végre a feladathoz: A kiírás szerint, konkrét fotók, grafikák limitált sorából kellett tervezésre kiválasztani és felhasználni egy-egy kötethez egy-egy képet, amely a hallga-

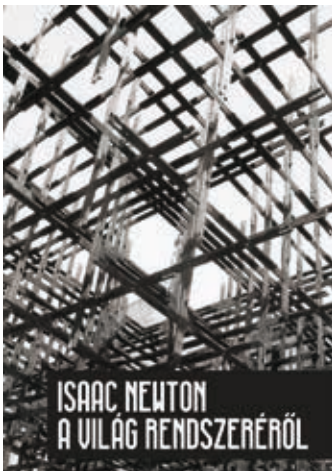

Szegedi Krisztina

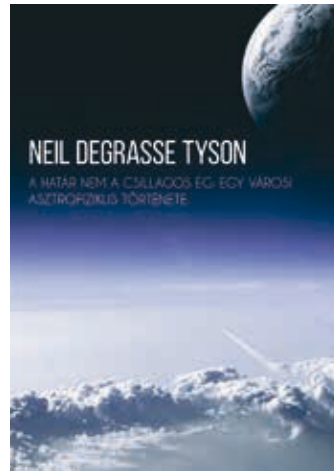
igyekezett ütős borítókat alkotni. Így lett a szivárványos képből egy misztikus halálközeli élmény, és Moholy-Nagy grafikájából (ez itt a középső fedélterv) egy erős áthidalással a Long way round... Persze nem véletlen, hogy oldalpárban szerepel Rowling és Kleinbaum kis áthallással, és a graffitikkal dekorált fotóból a szlomos portál, amihez a Hernyó éppen jó cím. 2312 – jelzi, hogy a hallgatók már a betűtervezés felé kacsintgatnak.

tó, mint olvasó (tehát nem úgy, hogy el sem olvastam a könyvet – találkozzunk ilyenekkel is, ugye?) számára megfelelő alap a kötet fedéltervéhez. Azzal a finom célzással, hogy alap, azt is jelezném, hogy ne a megoldást adó és mindent elmesélő grafikára gondoljunk. Természetesen a választott képhez (bár egyik-másik igazán rangos fotós munkája volt) természetesen hozzányúlhattak, de a lényegi elem nyilván a tipográfia lett, amely a szerző és a cím szerint konkrétizálta a kompozíciót.

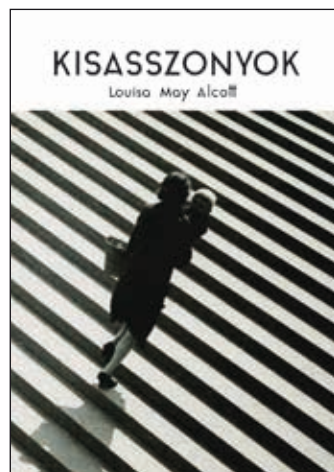
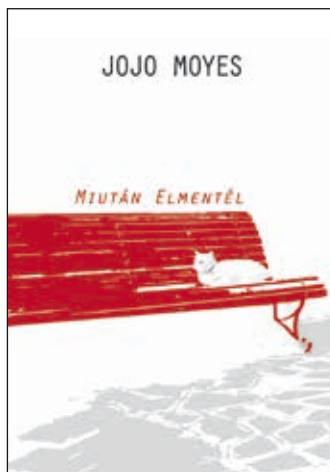

A kész borítóterveken keresztül vizsgálhatjuk, hogy a szöveg egzaktsága milyen viszonyban van a kép empátiás jelentésével, avagy milyen sajátos improvizációkat kínál/indukál egy kép – kölcsönhatásban a tipo-grafikai kompozícióval. Több esetben a hallgatók nem csupán szedett betűket alkalmaztak, hanem maguk kreáltak tipográfiai elemeket is beépítettek. Bevallom, ezúttal az is érdekes volt nekem, hogy a mai huszonevesek milyen könyveket olvas-

Tóth Valéria

a menyországot választotta – három kötete is szférikus utalás. Ugyanakkor a hagyományos és jól bevált sémákat is rutinnal alkalmazta tervezésében. Ilyen a legnépszerűbb Brassai (alias Halász Gyula) fotójára készített Italo Calvino borítója, vagy a Kisasszonyok című könyv, ahol a kép erős fény-árnyék játéka érvényesülhetett. A legmerészebb, kissé modernista tipográfiával tervezett Jojo Moyes-kötetnél az eredeti fotóra alig ismerünk rá...

nak (lazán, a Harry Potter után) és a bemutatott munkák alapján nagy változásokat (személyemre vonatkoztatva, el kell ismernem, inkább lemaradást) tapasztaltam. De ez már másik téma. Ami feltétlenül említendő: az a feladatban meghatározott A5

könyvformátum, amely erősen korlátozó tényező lehet, de a mindennapok realitásában nem lényegtelen. Gyakran találkozunk rosszul megválasztott formátumokkal vagy éppen modoros és nem a témához – inkább az alkotó önkifejezéséhez – közelítő próbálkozásokkal. Szépirodalom esetén a francia könyvforma igazán ideális, és ez a méret itt ehhez szolgál jó példaként. Éppen ezért ebben a beszámolóban határozottan ragaszkodtam az azonos méretekhez. A hallgatók borítóterveiket egy kisebb (szerzőt és szöveget) bemutató katalógussal prezentálták. A cikk terjedelme nem nyújt lehetőséget a komplex bemutatásra, hiszen minden

kötetnek megvolt, megvan az előzménye. Azokkal összevetve még érdekesebb, tanulságos az eredmény! Befejezésül két-két oldalpárt emeltünk be, hogy ezzel jelezzük a tervezéshez ez is hozzátartozott. A könyv klasszikus műfaj, megtartásra érdemes...

